

W kalendarzu polskich świąt narodowych pojawiła się – wreszcie – nowa karta: 11 lipca. Na Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej wybrano datę, na którą 73 lata temu przypadło apogeum Zbrodni Wołyńskiej. Wtedy na Wołyniu doszło do tzw. krwawej niedzieli – oddziały UPA, członkowie OUN i cywilni Ukraińcy przeprowadzili w 99 miejscowościach akcję, której celem było wymordowanie Polaków. Zginęły tysiące bezbronnych ludzi – tylko za to, że mówili po polsku.

Dowody ludobójstwa, świadectwo pamięci

Andrzej Brzozowski

Wystawa „Polacy – Ukraińcy 1943–1945. »Antypolska akcja« OUN i UPA Bandery. Rzeź wołyńsko-galicyska w dokumentach ukraińskich” skupia się na najkrwawszym okresie konfliktu polsko-ukraińskiego. Ciekawą – a jednocześnie bardzo ważną – cechą wystawy jest to, że autor scenariusza, Mariusz Zajączkowski, za punkt

wyjścia obrał dokumenty ukraińskie. Rekonstruując na tej podstawie rzeź wołyńską, wykorzystał słabiej do tej pory pokazywane źródła historyczne, a jednocześnie zbudował też, niejako przy okazji, odpowiedź dla tych wszystkich (szczególnie po stronie ukraińskiej), którzy negują tę zbrodnię i odpowiedzialność za nią ukraińskich nacjonalistów. Z przedstawionych dokumentów (a przecież na wystawie nie

wyeksponowano wszystkich) jasno wynika, że głównymi odpowiedzialnymi są Ukraińska Powstańcza Armia (UPA) i Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów Stepana Bandery, czyli OUN-B. Autorzy odtwarzają proces decyzyjny, którego rezultatem było ludobójstwo. Widz może prześledzić go od samego początku.

Etap kształtowania się szowinistycznej ideologii widać na przykła-

dzie publikacji jednego z ideologów ukraińskiego nacjonalizmu i imperializmu, Mychajło Kołodzinskiego, której fragmenty znalazł na tablicy otwierającej wystawę. Tego rodzaju manifesty pojawiały się już przed wojną, ale wówczas skutecznie jeszcze działał wymiar sprawiedliwości – i radykałowie, którzy próbowali je wcielić w życie, trafiali do więzień. Okazję do realizacji ideologii ban-

derowskiej dały II wojna światowa i okupacja niemiecka. Nacjonaliści poszli na współpracę z III Rzeszą, Niemcy zaś wykorzystali i wsparli ukraiński nacjonalizm. Narastanie nastrojów – nie tyle antypolskich, bo one istniały w środowisku ukraińskich nacjonalistów od dawna, ile bardziej radykalnych, będących zapowiedzią mordów – pokazują kolejne dokumenty. Jak np. wytyczne ➤

„Polacy – Ukraińcy 1943–1945. „Antypolska akcja” OUN i UPA Bandery. Rzeź wołyńsko-galicyska w dokumentach ukraińskich”

Scenariusz: Mariusz Zajączkowski

Recenzenci: Andrzej Leon Sowa, dr Paweł Sasanka

Koncepcja graficzna wystawy i katalogu: Magdalena Śladecka

Fotografie współczesne: Magdalena Śladecka

Wystawę zamykają tablice dotyczące konfliktu pamięci: pokazują pomniki poświęcone wszystkim ofiarom, a także te upamiętniające upowców i banderowców z jednej – oraz żołnierzy polskiego podziemia z drugiej strony. Wystawa IPN ma służyć nie tylko pielęgnowaniu pamięci, lecz także budowaniu dialogu między Ukraińcami i Polakami. Jego fundamentem powinna zawsze być prawda historyczna. 🇺🇦

Andrzej Brzowski – historyk, redaktor naczelny miesięcznika „Pamięć.pl”

Informacja techniczna:

37 paneli, wystawa wewnętrzna, dostępna w wersji polskiej i ukraińskiej
W celu wypożyczenia wystawy prosimy o kontakt
z Oddziałowym Biurem Edukacji Narodowej IPN w Lublinie:
Agnieszka Jaczyńska, 81-536-34-63, agnieszka.jaczynska@ipn.gov.pl

Program ekspozycji:

Lipiec–wrzesień 2016: Kluby Garnizonowe jednostek 16. Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej (Elbląg, Braniewo, Giżycko, Bartoszyce, Węgorzewo, Goldap). Informacje o aktualnym miejscu prezentacji wystawy można uzyskać pod numerem tel. 261 31 22 31 (rzecznik prasowy 16. PDZ)
Październik 2016: Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki w Ciechanowie
Listopad 2016 – styczeń 2017: Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy